

Л. Євдоченко,
здобувач ОС «магістр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
L. Yevdochenko,
master's student,
Vinnytsia Mykhailo Kotsubynsky
state pedagogical university

ДЕТЕРМІНАНТИ ПРОЯВУ МУЗИЧНОЇ ОБДАРОВАНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

DETERMINANTS OF THE MANIFESTATION OF MUSICAL TALENT IN CHILDREN OF OLDER PRESCHOOL AGE

Анотація. Стаття присвячена актуальній проблемі – музичному розвитку дітей дошкільного віку. Проаналізовано погляди та думки вчених щодо змісту поняття «музична обдарованість». Визначено музичні здібності, що складають основу музичної обдарованості дітей.

Abstract. The article is devoted to an actual problem - the musical development of preschool children. The views and opinions of scientists regarding the meaning of the concept of "musical giftedness" were analyzed. The musical abilities that make up the basis of children's musical giftedness have been determined.

Ключові слова: обдарованість, задатки, музичні здібності, діти, дошкільний вік.

Key words: giftedness, predispositions, musical abilities, children, preschool age.

Сучасний розвиток української освіти відзначається системним пошуком гуманістичних засад реформування педагогічного процесу. Закон України «Про дошкільну освіту» «Базовий компонент дошкільної освіти» та інші нормативні документи визначають пріоритетним завданням розвиток творчих здібностей на основі виявлення інтересів дітей та їх подальшого розвитку, підтримки допитливості та пізнання багатогранності навколишнього світу.

Чимало наукових досліджень присвячено сьогодні вивченню детермінант та пошуку шляхів виявлення здібностей та розвитку обдарованості дітей. Аналіз наукових видань дає підстави стверджувати, що поняття «обдарованість» не має загально визначеного трактування. В українському педагогічному словнику С. Гончаренка феномен «обдарованість» тлумачиться як «індивідуальна потенційна своєрідність задатків людини, завдяки яким вона може досягти значних успіхів у певній сфері діяльності» [2, с. 235]. Одні вчені нерідко ототожнюють поняття «обдарований» та «здібний». Інші – вбачають в них різницю, трактуючи поняття «обдарованість» як систему здібностей людини. Отже, правомірною вважаємо думку

О. Проскури. Дослідниця розглядає обдарованість як найзагальнішу характеристику здібностей, котра потребує комплексного дослідження психологофізіологічних та педагогічних умов навчання та виховання [9, с. 4-5].

На основі багаторічних досліджень український вчений В. Моляко обґрунтував авторську концепцію обдарованості. Дослідник характеризує обдарованість дитини, як здатність вирізнятися з-поміж однолітків яскравими успіхами в досягненні високих результатів у певній діяльності. В структуру обдарованості В. Моляко включає наступні компоненти:

- біофізіологічні задатки,
- сенсорно-перцептивні показники, що характеризуються підвищеною чутливістю та емоційністю,
- інтелектуальні й мислинневі можливості, що дозволяють оцінювати нові ситуації, продумувати шляхи їх розв'язання, продукувати нові ідеї та образи,
- багату фантазію, уяву тощо.

На думку вченого, обдарована дитина здатна успішно розв'язувати творчі завдання, оригінально виконувати творчу роботу, краще ніж особа із середньостатичними творчими здібностями [5, с. 4; 6, с. 3].

Зазначимо, що задатки – це вродженні властивості людини. Це анатомо-фізіологічні особливості організму людини, до яких належать особливості будови різних органів, головного мозку, властивості нервової системи, тощо. Задатки – це лише потенційні можливості, це певні передумови для розвитку здібностей. Однак задатки ще не визначають здібностей дитини, оскільки здібності проявляються лише в процесі оволодіння певною діяльністю, наскільки швидко, легко, якісно, міцно дитина здатна засвоїти способи цієї діяльності. Отже, розвиток здібностей залежить не тільки від природних задатків, що визначені генетично, а й від типу нервової системи, рівня навченості та досвіду. Здібності – це поєднання сприятливих індивідуально-своєрідних особливостей та властивостей психіки, які виявляються у швидкості, результативності та якості виконання відповідної діяльності за мінімальних силових, енергетичних і часових затрат [1; 5; 6: 9]. Саме тому кожна людина має певні здібності, але різні здібності у різних людей розвинені не однаково.

Здібності мають певні характеристики, як от: якість, широта, ступінь розвитку. Якість здібностей визначається тією діяльністю, умовою успішного виконання якої вони є. За якістю здібності поділяються на математичні, літературні, художні, музичні, організаторські, спортивні і т.п. Окрім цього за масштабом прояву здібності поділяються на загальні та спеціальні. Саме спеціальні здібності є необхідними умовами для успішного виконання певного виду діяльності.

Н. Лазарович у своїй науковій праці «Обдарованість в дошкільному віці» висвітлює думку О. Проскури про те, що в основі обдарованості дитини лежать здібності. Автор вважає, що здібності існують, виявляються, удосконалюються тільки в динаміці, тобто в розвитку. Для перевірки того, наскільки здібна дитина, слід організувати педагогічну ситуацію і виховний процес таким чином, щоб можна було спостерігати впродовж певного часу, які психологічні та педагогічні умови сприяють

розиткові здібностей. Дослідники переконані, що у кожному віковому періоді, дбаючи про розвиток здібностей, варто орієнтуватися на неповторність, якісну своєрідність потреб і можливостей дитини [3].

Зарубіжні вчені, зокрема Дж.Фельдгаузен, до структури обдарованості включає інтелектуальні фактори, тобто гарно розвинуті загальні здібності, такі як: досконало мислити, ефективно інтерпретувати інформацію, досягати розуміння, вирішувати проблеми і використовувати метакогнітивні системи. Показниками обдарованості також обов'язково виступають позитивна «Я концепція», мотивація як мотивація досягнення, самоповага. Співпадає думками українських педагогів думка вченого про те, що багато компонентів та показників обдарованості підлягають розвитку, який можна оптимізувати в процесі навчання [3, с. 135-140].

Нам імпонує думка С. Гончаренка, який уважає, що в дітей раніше за інші можна виявити художню обдарованість (у царині музики, потім – у малюванні). Також учений переконує, що першочергову цінність у прояву обдарованості має творча сторона розуму. В музично обдарованих дітей уже в ранньому віці виявляються здібності до виконання певних видів музичної діяльності [2, с. 235].

Історії відомі приклади музикантів, обдарованість яких виявилась в ранньому віці (В. Моцарт, І. Гайдн, Ф. Шуберт, Ф. Мендельсон, А. Госканіні та багато інших). Дійсно, спостерігаючи за дітьми віком від одного до трьох років помічаєш активне емоційне переживання музики. Це може бути посмішка, різні вигукування, почервоніння щічок, прискорюється ритм серця, з'являються рухи кінцівками, оплески в долоньки, пританцьовування, тощо. Це пояснюється наявністю у діток внутрішньо-емоційного та моторного досвіду, а не наявністю знань. Такі факти переконують у тому, що музична обдарованість, музичні здібності, музичність виявляються у дітей раніше за інші. Для їх функціонування не потрібно ніяких додаткових засобів. Отже, можна припустити, що немає не музичних дітей, але в кожній дитині наявна її різна якість та сила [1; 7]

Особлива сприйнятливість дитини до звучання музики (музичність) є найпершою характерною ознакою музичної обдарованості. Дослідники Н. Мозгальова та І. Герасимова обґрунтовують думку, що музично обдарованих дітей легко розгледіти неозброєним оком, для цього не потрібні ні тести, ні спеціальні спостереження. Такі діти демонструють сильний потяг до занять музикою, можуть години проводити за музичним інструментом, не скільки не напружуючись та не стомлюючись. Для них це праця і гра одночасно. Музична обдарованість відображає рівень розвитку музичних здібностей, що визначає діапазон діяльності, у яких дитина може досягти великих успіхів [4, с.141].

Підґрунтям музичної обдарованості є певний нервово-психологічний стан організації людини, його спрямованість. Не всі звуки є музикою, а тільки ті, які певним чином організовані та впорядковані. Ці всі звуки – це «емоції-інформатинки». Вони певним чином структуровані у часі і просторі (лад, метр, ритм), несуть людині закодовану інформацію певного стану, настрою, думок, почуттів, яку вона здатна осмислити та запам'ятати.

У музичній педагогіці виділяють три основні музичні здібності:

- ладове чуття, тобто здатність емоційно розрізнити ладові функції звуків мелодії, відчувати емоційну виразність звуковисотного руху. Ладове чуття безпосередньо виявляється в емоційному переживанні мелодії, її упізнаванні, в чутливості до точності інтонації. Зазначимо, що за своєю суттю музичні переживання є емоційними переживаннями, оскільки поза емоційним станом зміст музики досягнути неможливо. Педагоги практики наполегливо рекомендують розвивати здатність до емоційного переживання музики у всіх дітей, незалежно від тих можливостей, якими вони наділені від природи. Тільки розвиваючи емоційність, можна прилучити дитину до чудового світу музики;

- метро-ритмічне чуття. Одним із показників музичної обдарованості дитини є раннє виявлення чуття ритму, яке, також є здатністю активно переживати музику, тобто тонко відчувати емоційну виразність часового ходу музичного руху. Ритм є одним із художньо-виражальних засобів музики, її головним елементом, що відображає її образно-поетичну сутність та емоційний зміст, оскільки обумовлює певну часову закономірність в організації звуків. Педагоги-музиканти наголошують художньо-смысловому аспекті музичного ритму. Ритм, поряд з мелодією та гармонією створює емоційний настрій та характер музичного твору. Окрім цього ритм – показник енергетичної напруги, активності та динаміки музики. Розвиваючи в дітей метро-ритмічне чуття необхідно звертати увагу на музичну пульсацію, тобто темпо-ритм твору, ритмічне фразування (відчуття смислової одиниці в ритмічній організації музики), здатність відчувати свободу музично-ритмічного руху, а також відчуття паузи (чинник величезного художнього значення);

- музична пам'ять. Музична пам'ять – це здатність до запам'ятовування, зберігання у свідомості та відтворення музичного матеріалу. Характеристиками музичної пам'яті є обсяг музичного тексту, який може запам'ятати дитина за певний проміжок часу, швидкість запам'ятовування, а також тривалість збереження його в пам'яті, готовність до відтворення. Музична діяльність дитини пов'язана з різними видами пам'яті, такими як: слухо-образна, емоційна, конструктивно-логічна і рухово-моторна. Важливо наголосити, що успішне усвідомлене запам'ятовування музики ґрунтується на розумінні музичного твору, його образно-поетичної суті, особливостей структури, формоутворення, тобто усвідомлення того, що хотів виразити композитор, як він це зробив, які засоби виразності застосував [1, с. 215-218; 4, с.139-140].

Всі перелічені вище основні музичні здібності (ладове та метро-ритмічне чуття, музична пам'ять) дають можливість дитині по-різному проявлятися у музичній виконавській діяльності. Музично обдаровані діти із великим бажанням беруть участь у концертно-виконавській діяльності, різних фестивалях та конкурсах. Вони із задоволенням співають хором, танцюють, музикують перед глядачами. Демонструють неабияке натхнення та бажання вивчати нові пісні, слухати нову музику, відтворювати музику в рухах, музикувати на різних інструментах.

Таким чином, творчо підходячи до розвитку музичної обдарованості дітей старшого дошкільного віку педагоги здатні створити сприятливі педагогічні умови.

Комфортна психологічна атмосфера в групі, врахування індивідуальних особливостей та уподобань дітей, створення можливостей для розкриття та реалізації музичних здібностей для кожного, залучення батьків для організації концертно-виконавської діяльності дітей стануть запорукою розвитку музично обдарованих дітей.

Подальшого вивчення потребують питання діагностики музичної обдарованості дітей та розробка методики розвитку музично обдарованих дошкільників в умовах закладу дошкільної освіти.

Література

1. Барановська І., Чернятинська Н. Інноваційні підходи розвитку творчої обдарованості дітей у позашкільних закладах освіти. Освітологічний дискурс. Електронне наукове фахове видання. № 3-4- (26-27).С. 206 – 219. URL: <http://93.183.203.244:80/xmlui/handle/123456789/4588>
2. Гончаренко С.Український педагогічний словник URL: <https://lib.iitta.gov.ua/> с. 235
3. Лазарович Н, Обдарованість у дошкільному віці: навчально-методичний посібник. Берегово, 2009. С. 17. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/2536.pdf>
4. Мозгальова Н., Герасимова І. Обдаровані діти: виявлення, навчання, розвиток. Збірник наукових праць. Частина 1. Випуск 26 (1-2019) URL:<http://pedosv.kpnu.edu.ua> › article › viewwnload/167352/166938
5. Моляко В.О. Актуальні соціально-психологічні аспекти проблеми обдарованості. Обдарована дитина. 1998. № 2. С.3-6.
6. Моляко В.О. Чи можна навчити творчості. Обдарована дитина. 1999. №3. С.2-4.
7. Музична обдарованість та її розвиток. URL: <http://Studentam.net.ua>
8. Проскура О.В. Обдаровані діти. Дошкільне виховання. 1992. № 2-3. С.4-5.
9. Годосієнко Н. Л., Граб О. Д. Педагогічний потенціал мистецтва в процесі формування естетичного сприймання у молодших школярів. Topical issues of the development of modern science : зб. матер. Міжнародної наук.-практ. конф. Софія, 2019, С. 133–135.
10. Lazarenko N. Brovchak L., Starovoit L. The development of musical intelligence in junior schoolchildren during the lessons of the artistic cycle. SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference. Volume IV, May 24-25, 2019. P.422-439

Я.Єрмошкіна,

здобувач ОС «магістр»

Вінницького державного педагогічного
Університету імені Михайла Коцюбинського

Y.Yermoshkina,

master's student,

Vinnitsia Mykhailo Kotsubynsky

State Pedagogical University

ДІЯЛЬНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ЯК АКТОРА

ACTIVITY OF THE TEACHER AS AN ACTOR

Анотація. У статті описуються зв'язок між діяльністю вчителя та актора, а також розкрито цінність театральної педагогіки для професійного зростання педагога; виокремлено ознаки творчості як основи педагогічної діяльності, а також